

مرۆقی دوو پوو

نوسینس: م / عبید فقی محمد امین

نیمام و خه طبیس مزگه و تنس

مجمع له چه مه سال

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين وبعد:

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ [البقرة: ١٤-١٦].

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ واته: کاتیک که دوو پوو ده کان ده گه یشتن به باوه پداره کان واته هاوه لان ﴿قَالُوا آمَنَّا﴾ ده یانوت ئیمه باوه پیمان هیئاو به لام ﴿وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ﴾ کاتیک ده گه نه سه رکده و گه وره کانیا و له گه لیاندا تنها ده بنه وه ﴿قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ﴾ ده لئین: ئیمه له گه ل ئیوه داین له سه ر به نامه و پیبازی ئیوهین، دلنیا بن له ئه وهی که راست ده کهین چونکه ﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾ بیگومان ئیمه گالته به باوه پداران ده کهین و پیبان راده بویرین، واته: له وه دا که ده لئین: باوه پیمان هیئاوه.

به لام خه یالیان خاوه ئه و بی ریزو دروزنانه چونکه ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾ خوی په روه ردگار گالته یان پی ده کات و سوک و پسوای هه ردو جیهانیان ده کات ﴿وَيَمُدُّهُمْ﴾ وه مؤلت و ماوه یان ده دات تا ﴿فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ له سه ر که شی و گومپایی و سه رلی- شیواوی خویاندا بتلینه وه و سه رگه ردان بن.

له م دوو ئایه ته وه چه ند حوکم و سو دیک و ه رده گرین له وانه:

١- فه رموده ی خوا: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا﴾ به لگه یه له سه ر ئه وه ی که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) و هاوه له به پیزه کان (ﷺ) قسه یان له گه ل دوو پوه کان کردووه وه جریان نه کردوون.

ئەگەر بەووردی تەماشای ئەم ئایەتە و چەند ئایەتە کە ی پێشوو بکەیت ئەوا بەتەواوی بۆت
پوون دەبیتهوه که قسه و وتووێژ کردن له نیوان هاوه له به پێزه کان (ﷺ) و دوو پوه کاند
هه بووه .

چونکه پرستهی ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ... وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ به لگه یه له سه ر ئه وه ی که
باسمان کرد .

وه نه بی هاوه لانی به پیزو خۆشه ویست (ﷺ) دوو پوه کانیان خۆش ویستبیت به لکو به
پێچه وانه وه زۆر رقیان له دوو پوه کان بوو، زانیان ده فه رموون: قسه نه کردن له گه ل خه لکا
(الهجر) کاتیک دروسته که :

یه که م: له به ر خاتری خوا بیّت و به س، نه ک له به ر به رژه وه ندی خۆت .

دووه م: ده بیّت ئه و قسه نه کردنه به رژه وه ندی تیدا بیّت و سود به به رامبه ر بگه یه نیّت به
پێچه وانه وه دروست نی یه .

که واته: قسه نه کردن له گه لیاندا دیاره به رژه وه ندی تیدا نه بووه بۆیه جیبه جیبیان
نه کردوه . والله أعلم .

دوو پوه کان به پوالت موسولمانن و خۆشیان به موسلمان درده خه ن و گه واهی دینن و
باسی موسلمانان به چاکه ده که ن لای باوه پداراندا، به لام له ناخه وه دلایان پره له بی باوه پری
دژی ئیسلام و موسلمانان .

هاوه لانیش (ﷺ) پاش ئه وه ی سه رزاری ئه وانیان ده خوینده وه و قسه یان له گه لیاندا
ده کردو سه لامیشیان لی ده کردن .

۲- فه رمووده ی خوا: ﴿قَالُوا آمَنَّا﴾ به لگه یه له سه ر ئه وه ی دوو پوه کان متمانه یان به
خۆیان نی یه وه یچ کاتیک جیگای متمانه نین به لکو جیگای گومانن .

گه ر راستیان بکر دایه و باوه پدار بوونایه ئه وه پێویستی نه ده کرد لای باوه پداران به شان
و بالی خۆیاندا هه لبدن و بانگه شه ی باوه پداری بکه ن .

هاوه له به ریزه کان (ﷺ) چونکه جیگای متمانه بوون هیچ کاتیک به م شیوه یه مه دحی
خۆیانان نه ده کرد .

به لکو به پێچه وانه وه هه موو کات لای یه کتری سه رزه نشتی یه کتریان ده کرد و به شان و
بالی خۆیاندا هه لیان نه ده دا . ئەم مه دح کردنی دوو پوه وانه به لگه یه له سه ر ئه وه ی گومانیان له
باوه پره درۆینه که ی خۆیاندا هه بووه و له راستیشدا هه روایه و گومانه که یان له شوینی
خۆیدایه .

۳- فه رمووده ی خوا: ﴿وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ﴾ به لگه یه له سه ر ئه وه ی درۆ کردن
وناپاکی و فپو فیل کردن له به رامبه ر موسلماناندا یه کیکه له سیفەت و خورپه وشتی
دوو پوه کان .

لای باوہ پداران قسہ یه ک ده کهن و لای بی باوہ پان قسہ یه کی تر ده کهن، به پیچہ وانہ ی قسہ ی پیشویان، دہا ئیمہ ش ئاگامان له خویمان بیت و ہرکہ سیئک باسی ئیسلامی کرد به چاکہ له به رامبہ رماندا یه کسہر باوہ پری پی نہ کهن و پی ہی هہ لئہ خہ لہ تیین.

سودیک:

أ- پیشہ وا عبدالله بن عباس (رضی اللہ عنہ) له تہ فسر ی ﴿شَیَاطِينِهِمْ﴾ دہ فہ رمیت: (من یهود الذین یأمر ونہم بالتکذیب و خلاف ما جاء به الرسول ﷺ) (۱).

واتہ: کاتیک کہ دوو پرووہ کان کہ تہ نہا دہ بنہ و ہ لہ گہ لئ و جولہ کانہ ی کہ فہ رمانیان پی دہ کهن به درؤخستنه و ہ ی ئایینی پیروزی ئیسلام و سہ ریچی کردنی ئو به رنامہ یه ی کہ پیغہ مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) هینا ویتی.

ب- پیشہ وا (قتادہ) له تہ فسر ی ﴿شَیَاطِينِهِمْ﴾ دہ فہ رمیت: (رؤسائهم فی الشر) (۲).

واتہ: کاتیک دوو پرووہ کان تہ نہا دہ بنہ و ہ لہ گہ لئ سہر کردہ و گہ ورہ و خراپہ کانیا ندا.

ج- پیشہ وا (مجاهد) له تہ فسر ی دہ فہ رمیت: (إذا خلا المنافقون الى أصحابهم من الکفار) (۳).

واتہ: کاتیک دوو پرووہ کان تہ نیا دہ بنہ و ہ لہ گہ لئ هاو ری و دو سته کانیا ن له بی باوہ پان.

کہ سانیک ئه مانہ سہر کردہ و گو پرایہ لیا ن بن دہ بیت چ ئومیدیک کی خیریا ن لی بکری ت؟

۴- فہ رمو دہ ی خوا: ﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾ به لگہ یه له سہر ئو ہ ی کہ گالته و گہ پ و رباوردن به باوہ پداران یه کی که له سیفہ تی دوو پرووہ کان.

(عبدالله بن عمر) (رضی اللہ عنہ) دہ فہ رمیت: پیاویک له کاتی جہ نگی تہ بوکدا پوژیک له ناو کومہ لیکدا ووتی: وینہ ی ئه م قورئان خوینانہ ی خویمان نہ دیوہ نہ له زور خو ری وسک تیر کردندا، و ہ نہ له درؤزی ونہ له ترسنوکیدا له کاتی پوبه پرووہ بوونہ و ہ ی دوژمندا - مہ به سستی له هاوہ لہ به ریژہ کان بوو (رضی اللہ عنہ) ئو بی ریژو بی نرخہ - پیاویک له ناو کومہ لہ کہ دا ووتی: درؤت کرد، به لکو تو دوو پروویت، سویند به خوا ئه م قسہ یه ت دہ گہ یه نمہ پیغہ مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) پاشان ئایہ تی خوا ہاتہ خوارہ و ہ، پیشہ وا عبدالله (رضی اللہ عنہ) دہ فہ رمیت: بینیم ئو پیاوہ خو ی هہ لواسیبوو به قایشی پشتی ووشترہ کہ ی پیغہ مبهر خواوہ (رضی اللہ عنہ) و پای دہ کیشاو بہ رد دہ یدا به قاچہ کانیداو ئو پیاوہ دہ یووت ئه ی پیغہ مبهری خوا (رضی اللہ عنہ) ئیمہ گالته مان دہ کردو بہ راستمان نہ بوو.

(۱) أخرجه ابن أبي حاتم، وانظر: التفسير الصحيح: (۱/ ۱۱۱).

(۲) أخرجه الطبري، وانظر: التفسير الصحيح: (۱/ ۱۱۱).

(۳) أخرجه الطبري، وانظر: التفسير الصحيح: (۱/ ۱۱۱).

پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خواش (ص) و ئو ئایه تهی که در رهقی ئو و پیاوه دابه زیبوو ده بخوینده وه که ده فهرمیت:

﴿ قُلْ أَبَاللهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴾ [التوبة: ۶۵].

واته: ئایا ئیوه گالته به خواو ئایه ته کانی و پیغمبر ره که ی (ص) ده که ن...؟

۵- فهرموده ی خوا: ﴿وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ﴾ به لگه یه له سر ئه وه ی که هه ندیک ئاده میزاد هه ن وه که شهیتانن و دروسته پییان بووتری شهیتان.

په روه ردگار ده فهرمیت:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا﴾ [الأنعام: ۱۱۲].

واته: هه ره به و شیوه ی بو هه موو پیغمبر ره که دوژمنیکمان داناو له شهیتانه کانی ئاده میزاد و جنوکه که به نهینی به یه کتر راده گه یه نن ووتی رازاو بو فریو دانیان. ووشه ی ﴿الشَّيْطَان﴾ مانای دوور خستنه وه و دورکه و تنه وه یه له میهره بانی په روه ردگار (ابلیس) پیش ئه وه ی سه ریچی له فهرمانی په روه ردگاریدا بکات ناوی شهیتان نه بوو، به لام دوا ی سه ریچی کردنه که ی په روه ردگار له میهره بانی خو ی دهری کردو ناوی شهیتانی به سردها سه پا له لایه ن په روه ردگاری یه وه.

سودیک:

پرسیار: ئایا حکمهت چی یه له وه دا که په روه ردگار فهرمو یه تی: ﴿إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ﴾ نه یفه رموو ه: ﴿بشَيَاطِينِهِمْ﴾ له کاتیکدا به کار هیئانی (خلوت بفلان) زیاتر و به ربلاو ترو په وانبیژ تره له ناو خه لکیدا له به کار هیئانی (خلوت الی فلان).

وه لام: زانایان چند بوچونیکیان هه یه سه بارهت به مه به م شیوه یه:

۱- هه ندیک له زانایانی زمانی عه ره بی (البصری) ده لئین: ده وتریت: (خلوت الی فلان) کاتیک که مه به ست پیی به ته نها بوونه وه یه ک بیت بو کاری پیویست و جی به جی کردنی کاروبار.

واته: ئه گه ر پیتی (الی) به کار هیئرا ئه و ته نها مه به ست پیی جی به جی کردنی کاروباره و هیچی تر.

به لام ئه گه ر بوتری (خلوت بفلان) ئه وه دوو مانا ده گریته خو ی:

۱- ته نها بوونه وه به مه به ستی جی به جی کردنی کاروبار.

۲- ته نیا بوونه وه به مه به ستی رابواردن و گالته پی کردن.

له مه وه بو مان دهرده که ویت که به کار هیئانی پیتی (الی) شیاو ترو گونجاو ترو به هیژتره له م شوینه دا له به کار هیئانی پیتی (ب) چونکه بیگومان کاتیک دوپووه کان له گه ل گه وره و سه رکرده کانیا ن کو دهنه وه به هیچ شیوه یه ک مه به ستیان رابواردن نی یه پییانه وه، به لکو بو

جئ به جئ کردنی کاره کانیان له گه لیاندا ته نیا ده بنه وه . کاری ئه وانیش لای سه رکرده کانیان بریتی یه له دوو زمانی و غه بیهت کردنی موسلمانان ونه خشه و پیلان دانان له دژیاندا .
ب- پیتی (الی) هه ر له سه ر مانای خۆیه تی ئه م رایه پیشه وا (الطبری) هه لیبژاردووه و په سه نی کردووه .

ج- پیتی (الی) به مانای له گه ل (مع) دیت له سه ر ئه م رایه ئایه ته که به م شیوه یه دیت: (وإذا خلوا مع شياطينهم).

بیروپای یه که م زۆر به هیزه و له گه ل کردارو رهفتاری ئه واندا زۆر گونجاوه . والله اعلم .
۷- فه رمووده ی خوا: ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾ به لگه یه له سه ر ئه وه ی که په روه ردگار پشت گیری و پشتیوانی باوه پداران ده کات و یارمه تیان ده دات و دوژمنانیا سوک و پسوا ده کات .

دوو پوهه کان ده یانه ویت گالته به باوه پداران بکه ن و بۆیشیان بجیته سه ر، به لام مزگینی بیته لیپان که :

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا﴾

[الحج: ۳۸].

واته : بیگومان خوی په روه ردگار پیشگیری له باوه پداران ده کات .
پشگیری کردنی په روه ردگار بۆ هاوه لان (ﷺ) گه وره ترین به لگه یه له سه ر ئه وه ی که هاوه لان (ﷺ) خۆشه ویستی په روه ردگارن و پیزی تایبه تیان هه یه به لام دوو پوهه کان به پیچه وانه وه .

۸- فه رمووده ی خوا: ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾ به لگه یه له سه ر ئه وه ی که گالته کردن به بی باوه پان و دوو پوهان یه کیکه له سیفه ته به رزو بلنده کانی خوی په روه ردگار .
تیپینی یه کی گرنگ :

دروست نی یه هه والّ بدهین و بلین: خوی گه وره گالته ده کات به ره های (مطلقه) چونکه گالته کردن جۆریکه له گالته و گه پ و یاری ئه مه یه دووره له سیفه ته جوانه کانی په روه ردگار وه .

به لام له به رامبه ری که سیکدا که گالته بکات وه ک دوو پوهه کان دروسته جیگیری بکهین بۆ خوی په روه ردگار .

چونکه له م حاله ته دا سیفه تی ته واوه بۆ په روه ردگار .
ئیمه وه ک شوین که وتووی پیشینانی چاک ئه م سیفه ته بۆ په روه ردگار جیگیر ده کهین به و شیوه یه ی که چند دیریک له مه و پیش باسما ن لیوه کرد، به جۆریک جیگیری ده کهین که شایسته ی گه وره یی و ده سه لاتی خۆی بیته و چۆنیتی یه که ی نازانین .
گالته کردنی په روه ردگار به دوو پوهه کان به چند جۆریکه له وانه :

أ- په روهردگار له دواړوژدا پووناکی ددهات به دووړووهکان و له گه ل باوهر داراندا دهړون به هوی ئه و رووناکی یه وه به لام له پر پووناکی یه که یان ده کوژتته وه و سه رلیشیوا و سه رگهردان ده بن و توانای ریگا برینیان نامینتت^(۴).

ب- ئه وهی ئه وان له سه رین له خراپه و درؤ و پووره شی خوی په روهردگار بویانی جوان دهکات تا زیاتر گومرا ببن و ناگری بلنسه داری دوزخ بو خویان مسوگر بکن. وه نه بیت په روهردگار سته می لپیان کردبیت، به لکو خویان حزیان لپیه تی و په روهردگار له دونیادا له زوربهی ئاواته کانیا نیاندا بی دلپیان ناکات.

۹- فه رموده ی خوا:

﴿وَبِمَدَّهِمْ فِي طُعْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ به لگه یه له سه ر ئه وهی که به خشینی مؤله ت و مانه وه و ته من دریزی بو بی باوهران و دووړوان و سته مکاران، مانای ئه وه نی یه که په روهردگار خویشیانی ده وی و پیزیان لی ده گریت.

په روهردگار ده فه رمیت:

﴿وَلَا يَحْسِنُ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمَلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمَلِي لَهُمْ لِيَزِدُوا إِثْمًا﴾ [آل

عمران: ۱۷۸].

واته: بی باوهران وانه زانن و واتئ نه گن که ئیمه مؤله تیان پی ددهین و جله ویان بو شل ده که یان بو ئه وان خپرو چاکه و سودی هه یه بویان، به لکو مؤله تیان پی ددهین تا کو تاوان و گونا هیان زیاد بکات و به تاوانی زوره وه سه ربیننه وه و دنیا به جئ بهیلن. والله اعلم.

وه نه بیت په روهردگار سته می لپیان کردبیت به لکو ئه وپه ری دادوهری یه چونکه:

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى﴾.

ئه وانه که سانیکن گومرایی و سه رلی شیواویان وه رگرتووه و رینمونیان واز

لی هیناوه، واته: رینمونیان گوراوه ته وه به گومرای و سه رلی شیواوی به لام: ﴿فَمَا رِيحَتْ تَجَارَتُهُمْ﴾.

ئه و پوو په شانته له گوران و ئالو گور کردندا هیچ قازانجیکیان نه کرد، نه ک هه ر ئه وهنده زهره ر و زیان و به س به لکو: ﴿وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾.

رینمونیان ده ست نه که وت و ریگای راستیان نه دوزی یه وه.

له م ئایه ته وه چه ند حوکم و سودیک و ه رده گرین، له وانه:

۱- فه رموده ی خوا:

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى﴾.

(۴) بپروانه ئایه تی: ۱۳-۱۴ ی سوره تی: (الحدید).

به لگه به له سه ر ئه وه ی که دوو پرووه کان فه زلی گومرایی و سه رلی شیواویان داوه به سه ر پینمونی و باوه پردا، ئه مه ش گه وره ترین به لگه به له سه ر ئه وه ی باوه پ لای دوو پرووه کان نی به وخواهن باوه پ نین چونکه گه ر باوه پردار بوونایه ئه وه ئاماده نه ده بوون ئه و باوه پ به نرخ و به هایه له ده ست خویمان بدن و خویمانی لی بی به ش بکن.

دوو پرووه کان تام وچیژی باوه پ بیان نه کردوه، هه رکه سیک تام وچیژی باوه پ بکات چه نده پیی ناخوشه فرپی بدریته ئاگره وه ئه وه نده ش بگره زیاتر پیی ناخوشه بیروباوه پی له ده ست بدات و بیدورپیی.

چونکه له ده ست دانی باوه پ گه وره ترین زه ره رو زیانه و ئاده میزاد به هه تا هه تایی له دوزه خدا ده هیلیته وه.

ئه م ئالو گوپو کرین و فروشتنه ی دوو پرووه کان شتیکی سه ر نی به، چونکه ئه وان خویمان به شوین که وه ی بی باوه پان ده زانن و هه موو شتیکی له وان وه فی ر ده بن.

سودیک:

أ- پی شه وا (عبدالله بن عباس) (رضی الله عنه) له ته فسیری ئه م ئایه ته دا:
﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى﴾
ده فه رمیت: (أَي الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ)^(۵).

واته: بی باوه پی بیان کریوه به باوه پ.

ب- پی شه وا (عبدالله بن مسعود) (رضی الله عنه) له ته فسیریدا ده فه رمیت:
(أَخَذُوا الضَّلَالَةَ وَتَرَكَوا الْهُدَى)^(۶).

واته: دوو پرووه کان گومرایی و بی باوه پ بیان وه رگرتوه و وازیان له رینمونی و باوه پ هیناوه.

ج- پی شه وا (قتادة) له ته فسیریدا ده فه رمیت:
(إِسْتَحْبُوا الضَّلَالَةَ عَلَى الْهُدَى)^(۷).

واته: دوو پرووه کان گومرایی و سه رلی شیواویان پی خوشتره و فه زلیان داوه به سه ر باوه پرو رینمونی دا. والله اعلم.

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد و علی آله وصحبه أجمعین.

www.ba8.org

(۵) (إسناده حسن أخرجه الطبري وابن أبي حاتم (التفسير الصحيح: ۱ / ۱۱۲).

(۶) (إسناده حسن أخرجه الطبري (التفسير الصحيح: ۱ / ۱۱۲).

(۷) (إسناده حسن أخرجه الطبري (التفسير الصحيح: ۱ / ۱۱۲).